

Parcelvej 28A og Granholmen 26

Rudersdal Kommune, Region Hovedstaden

Farvearkæologisk undersøgelse af
interiør og eksteriør

18. august 2023
Sagsnummer: 23/01095
Projekt 42451
JBM/gha

Parcelgården, Parcelvej 28A og Granholmen 26, Rudersdal Kommune, Region Hovedstaden Farvearkæologisk undersøgelse af interiør og eksteriør

Parcelgården er tegnet af arkitekt Palle Suenson i 1950. Bebyggelsen blev opført som statslånsbebyggelse i 1952-54. Bebyggelsen blev fredet i 2015.

Møgelhøj Arkitekter udarbejder, på vegne af SLKS, en bevaringsmanual for både eksteriør og interiør. I den forbindelse er der foretaget farvearkæologiske undersøgelser, i form af lagvise afdækninger på interiørets og eksteriørets træværk i Granholmen 26 og supplerende lagvise afdækninger og kontrolfelter på træværk i eksteriør og interiør Parcelvej 28A. På nuværende tidspunkt er der til de enkelte huses eksteriører anvendt et relativt stort spænd af farvenuancer inden for grønne, brune og hvide farver.

På baggrund af de farvearkæologiske undersøgelser og manualen er det nu muligt at kunne genskabe interiørernes og eksteriørernes oprindelige ens farvesætning af vinduer, døre og træbeklædninger.

Bebyggelsen af rækkehuse vil derved på sigt, kunne genvinde et ens og sammenhængsskabende farvemæssigt udtryk, karakteristisk for denne tids rækkehusbebyggelser.

På baggrund af den farvearkæologiske undersøgelse kan det konkluderes, at Palle Suenson til eksteriørerne meget bevidst anvendte farverne på træværket til at markere bebyggelsens stueplan som lys, set fra haven, og 1. sal som mere tilbagetrukket. Dertil en hierarkisk inddeling af hovedindgang, bryggersindgang og udhus. En ubevidst omgang med farvesætningen har derfor ikke kun en æstetisk betydning, men er også afgørende for afkodningen af bygningens forskellige funktioner.

De farvearkæologiske undersøgelser blev udført af Line Fogh Bregnhøj og Johanne Bornemann Mogensen i juli 2023. Alle fotografier er af Johanne B. Mogensen.

Nuværende udseende eksteriør

På nuværende tidspunkt følger de fleste af rækkehusene overordnet set forsat den oprindelige hierarkiske farveinddeling af facaderne. Farverne er dog over tid blevet markant forvansket. Måske på grund af mistolkninger af nedbrudte og misfarvede malingslag, men ikke mindst har tilkomsten og udbredelsen af nye syntetiske pigmenter og bindemidler, med en vis sandsynlighed, været medvirkende til forvanskningen. F.eks. udbredelsen af phthalocyaningrønt fra 1960'erne. Man fandt formentlig denne grønne farve for frembrusende og tilsatte store mængder af sort til grønmalet træværk, så man fik en mere sortgrøn farve. Dertil har man, efter alt at dømme, været påvirket af skift i farvemoden, der fra især 1970'erne tilsagde mørkegrønt træværk.

Eksteriørernes nuværende hvide plastmalingslag synes visuelt bedømt mestendels at bestå af rent titanhvidt pigment, uden nogen nævneværdig toning. Den hvide farve fremstår derfor meget skarp og kold, afvigende fra den oprindelige varmt tonede hvide linoliemaling.

Den oprindelige brune overfladebehandling på f.eks. udhuse, udhæng m.m. er på nuværende tidspunkt mange steder malet med en dækkende mørkebrun plastmaling, med en relativ ensartet og død overflade karakter. Dertil ses der et væld af forskellige brune nuancer, når man bevæger sig fra hus til hus. Ved flere af frontfacaderne har man i stueplan valgt at male hoveddørenes oprindeligt hvidmalede dørskodder mørkegrønne. Herved brydes den oprindelig meget velovervejede hierarkiske farveinddeling af facaderækken.

Fig. 1. Gårdfacade med oprindelig hierarkisk farveinddeling.

Fig. 2. Granholmen 26 har en tilbygning, der på nuværende tidspunkt farvemæssigt underordner sig det oprindelige byggeri. Man kunne overveje/afprøve at male døren og vinduespartier hvide, hvorved underfacadens horisontale hvide bånd på havesiden visuelt ikke ville blive brudt?

Fig. 3. Køkkenvinduet Parcelvej 28A er på nuværende tidspunkt malet mørkegrønt. Denne farvesætning er forkert i forhold til det oprindelige og bryder med den farvemæssigt hierarkiske farveinddeling.

Nuværende udseende interiør

I det undersøgte interiør Granholmen 26 er alt træværk på nuværende tidspunkt malet i to lyse og kølige grå farvenuancer og en næsten ren hvid, alt i plastmaling. Trappens håndfang skiller sig farvemæssigt ud med en mørkegrøn farve. De fleste steder er den nuværende træværksmaling meget tydelig og skæmmende påført med malerulle.

Væggene er enten tapetseret med traditionelt ældre papirtapet og malet med hvid plastmaling eller beklædt med glasvæv og malet med hvid plastmaling. Lofterne er ligeledes malet med hvid plastmaling. På 1.sal er det oprindelige parketgulv bevaret, mens stueetagens gulv er udskiftet. Gulvet i køkkenet var formentlig oprindeligt beklædt med linoleum eller med lakerede smalle brædder, lig bræddegulvet, der er skjult under det nuværende væg-til-væg kokostæppe i trapperummet. Det oprindelige lakerede bræddegulv er stadig synligt ved nedgang til kælderrum.

Fig. 4. Interiører Granholmen 26, juli 2023.

Den nuværende farvesætning er generelt præget af titanhvid plastmaling.

Sammenfatning af resultater

Eksteriør

Eksteriørets træværk var oprindeligt malet med tre forskellige farvenuancer.

Hoveddør med dørskodde og køkkenvindue samt stuevinduer, gavlvindue og havedør var malet med en varm tonet hvid. Bryggersdør, 1. sals vinduer og gavlvinduets vinduesskodder var malet med en kromoxidgrøn, der vurderes ikke at have været tonet. Udhus, træbeklædning på kviste og udhængsbrædder var behandlet med en halvtransparent mørkebrun træbeskyttelse.

Interiør

I interiøret var alt træværk malet lysegråt. Undtaget herfra var vinduer og vinduernes karmtræ samt trappen til 1. sals balustre, der var malet med den samme varmt tonede hvide, som var anvendt i eksteriøret.

Væggene var i de fleste rum tapetseret med tidens tapeter. Småmønstrede tapeter i grålige farvetoner. Køkkenerne var tilsyneladende alle malet med lysegrå linoliemaling på undervægge og hvid limfarve på overvæggene. Bryggers var formentlig oprindeligt hvidkalkede, eller de var malet med linoliemalede undervægge og limfarvede overvægge som køkkenerne.

Resultater eksteriør

Fig. 5. Afdækning på skur Granholmen 26 ned til den oprindelige halvtransparente brun pigmenterede træbeskyttelse.

Datidens beskrivelse af træbeskyttelse i Generalbeskrivelse GB4 1967: Træbeskyttelsesmiddel, pigmenteret, (oliebeitse): tjæreoliefri. Består i princippet af mug- og skimmelhindrende grundingsolie, tilsat laserende pigment. Nogen indtrængen i træ. God vejrbestandighed under bibeholdelse af udseende og vandafvisende virkning. Ikke afsmittende. Kan overmales. Vedligeholdes med upigmenteret træbeskyttelsesmiddeller Anvendelse; fortrinsvis udendørs, men også indendørs træværk.

Fig. 6. Skur indvendigt behandlet med en halvtransparent brun pigmenteret overfladebehandling, der har en vis lighed til en ældre form for traditionel tjærebehandling. Der kan være tale om et af tidens kommercielle og meget udbredte pigmenterede såkaldte trækonserveringsbehandlinger Solignum, der også blev anvendt præventivt som et middel mod svamp. Det brune pigment er formentlig brændt umbra.

Fig. 7. Udhæng over haveterrasse med formentlig oprindelig halv transparent træbeskyttelse.

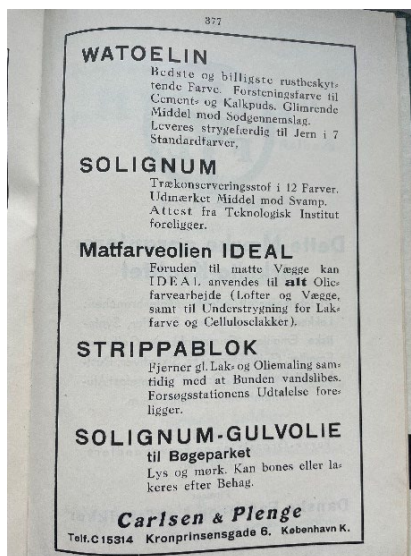

Fig. 8. Reklame for Solignum. Solignum er et ældre produkt der allerede var i produktion i begyndelsen af 1930'erne.

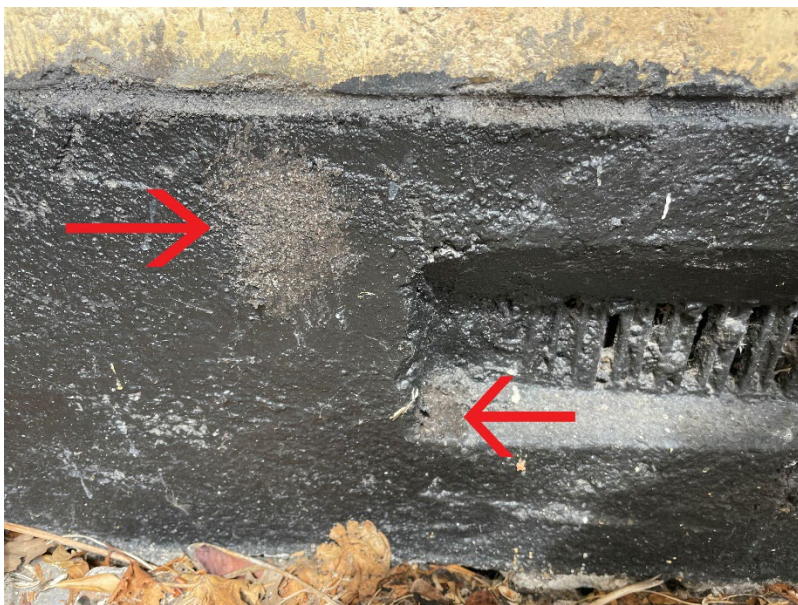

Fig. 9. Rækkehusenes sokler er mange steder på nuværende tidspunkt malet med sort plastmaling. Oprindeligt vurderes disse at have været overfladebehandlet med et tjæreholdigt materiale, hvorved farven har været mere varm og brunlig, og sandsynligvis har harmoneret det brunlaserede træværk som udhæng m.m. Når man skraber i og lugter til det ældre materiale, lugter det forsat af tjære.

Fig. 10. Oprindelig farvesætning af det hvidmalede træværk. Her lagvis afdekning på dørskodde ved hoveddør Granholmen 26. Slutstrygningen en hvid maling tonet med lidt okker og sort pigment. Farven er tydeligt mørknet og gulnet. Derfor tolkes den oprindelige hvide farve som en mellemtning af de her viste NCS-farver. På dette tidspunkt blandede man til vinduesmaling typisk flere hvide pigmenter sammen, for at udnytte og kombinere pigmenternes forskellige egenskaber. Den oprindelige tonede hvide farve består derfor sandsynligvis af blyhvidt, zinkhvidt og titanhvidt i et ukendt blandingsforhold. Den hvide farveblanding er tonet med lidt okker og sort pigment.

Fig. 11. På nuværende tidspunkt grønmalet hoveddørsskodde Parcelvej 28A. Oprindeligt var den malet som hoveddørsskodden på Granholmen 26, fig. 10.

Fig 12. Afdækning på køkkenvindue Parcelvej 28A. Som hoveddørsskodden og hoveddøren var køkkenvinduet oprindeligt malet hvidt og ikke grønt.

Fig. 13. Afdækning af oprindelig varm tonet hvid bemaling på stuevindue Granholmen 26.

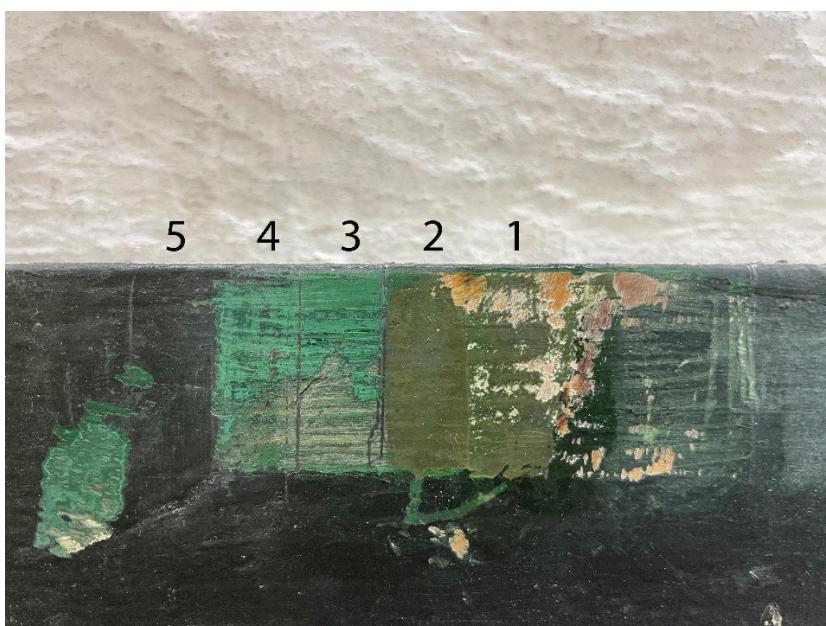

Fig. 14. Lagvis afdækning på bryggersdør Parcelvej 28A. Den oprindelige grønne farve er nedbrudt og derfor misfarvet. Det tolkes som en linolie-maling tilsat det traditionelle mineralpigment kromoxidgrøn. Under den første grønne farve ses der spor af en lys kitfarve.

Fig. 15. Vinduesskodderne på gavlvinduerne var oprindeligt malet kromoxidgrønne som bryggersdør og skodderne på 1. sal. Dette er det eneste sted, hvor Suenson har ladet den grønne og den hvide farve mødes. Måske ville han signalere, at gavlene ikke er etageinddelt som have og gårdfacaderne?

Fig. 16. Lagvis afdækning på bryggersdør Granholmen 26 af de ældste malingslag. Vær opmærksom på, at der sker en markant farveforvanskning i den fotografiske farvegengivelse af NCS farvekortene. Den grønne farve på NCS-kortet er mindre gul og mere farvemættet i virkeligheden. Alt peger på, at den oprindelige grønne farve er en kromoxidgrøn.

Fig. 17. Fotografi af rent kromoxidgrønt tørpigment. Den oprindelige grønne bemaling på bryggersdøren i Granholmen 26 er blev analyseret ved hjælp af SEM- analyse (Scanning elektron mikroskop). Analysen fortæller, at malingslaget indeholder uorganisk kromoxidgrøn. I begyndelsen af 1950'erne var kromoxidgrøn fortsat det billigste og mest almindeligt udbredte grønne pigment anvendt i bygningsmaling.

Fig. 18. På samme vis peger analysen på, at de yngre grønne malingslag indeholder det syntetisk organiske pigment phtalocyaningrøn. Fotografiet viser rent phtalocyaningrøn pigment.

Resultater interiør

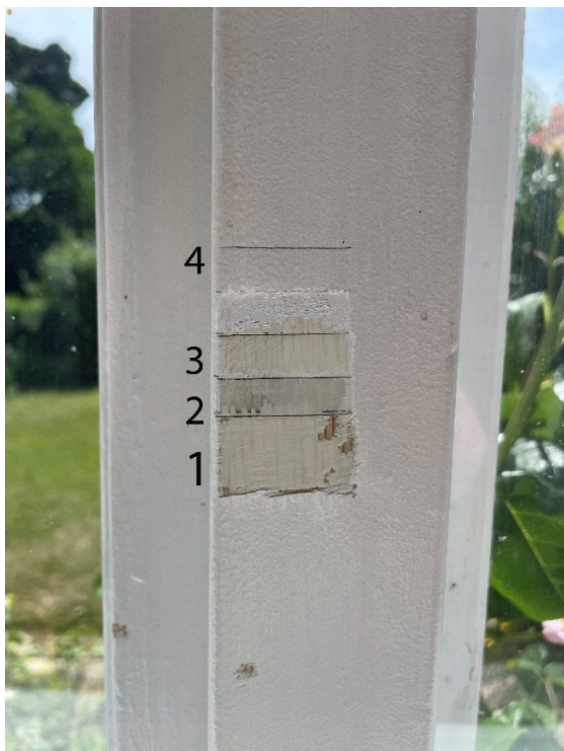

Fig. 19. Lagvis afdækning på vinduesparti, stuen Granholmen 26.

Fig. 20. Afdækning af det oprindelige malingslag på baluster, trapperum Granholmen 26.

Fig. 21. Afdækning af oprindelige bemaling på vindueskarmtræ i trapperum Granholmen 26.

Fig. 22. Afdækning på baluster i trapperum Parcelvej 28A.

Fig. 23. Lagvis afdekning på vindueskarm i trapperum Granholmen 26.

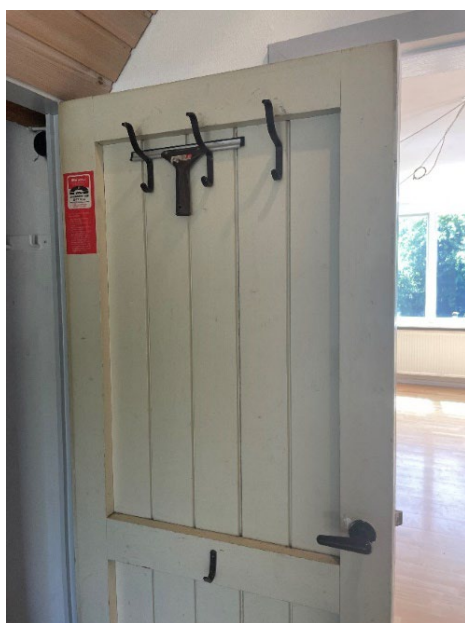

Fig. 24. Den oprindelige lysegrå maling, på træværket i interiøret, findes stadig uden overmaling på inderside af kælder-døren i trapperummet.

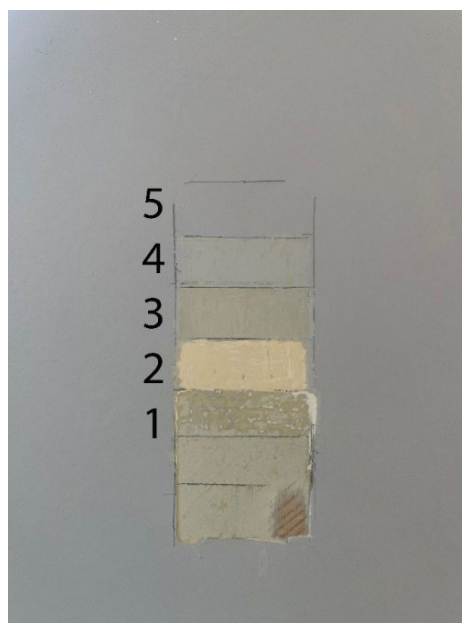

Fig. 25. Lagvis afdekning på træbeklædning under trappeløb i trapperum Granholmen 26.

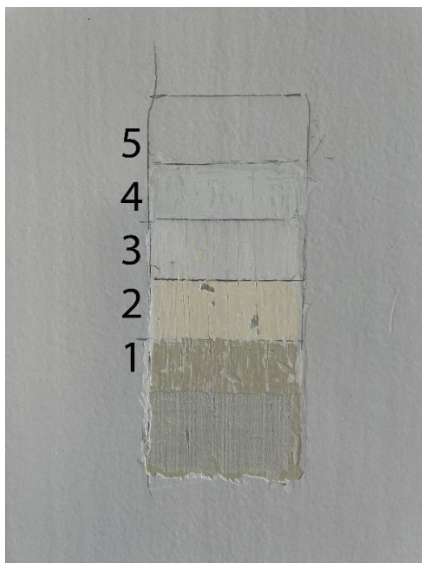

Fig. 26. Lagvis afdækning på skabsdør i trapperum Granholmen 26.

Under slutstrygningen, lag 1, ligger der en mellemstrygning og en bundfarve, der ikke er gulnet i samme grad som slutstrygningen, der indeholder en vis procentdel lak.

Fig. 27. Fodpanel i trapperum Granholmen 26. Det er her tydeligt, at den første malerbehandling er afsluttet med en såkaldt lakfarve. Til slutstrygningen af træværk i interiører tilsatte man ofte ca. 20 % lak. Der kan være tale om den billige kolofoniumharpiks, der på dette tidspunkt kunne købes i en kemisk behandlet udgave, der mindskede den naturligt kraftige gulning af farven. Eller det kan være en tidlig udgave af en alkydmaling. Som det er tydeligt her gulnede malingen fortsat uanset tilsat laktype.

Fig. 28. Hoveddør i interiør, Granholmen 26, malet med samme lysegrå som meget andet træværk.

Fig. 29. Indervange i trapperum, Granholmen 26. Ligeledes malet lysegrå.

Fig. 30. Træbeklædning under trappeløb i trapperum

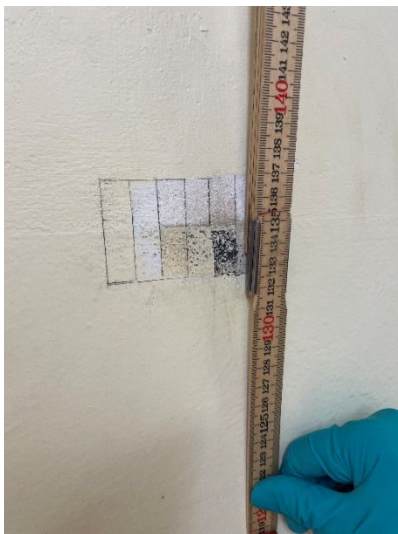

Fig. 31 Placeringen af overgangen mellem de oprindeligt limfarvede overvægge og linoliemalede undervægge i køkkenet, Parcelvej 28A. En tilsvarende farvesætning er registreret i køkkenet Granholmen 26.

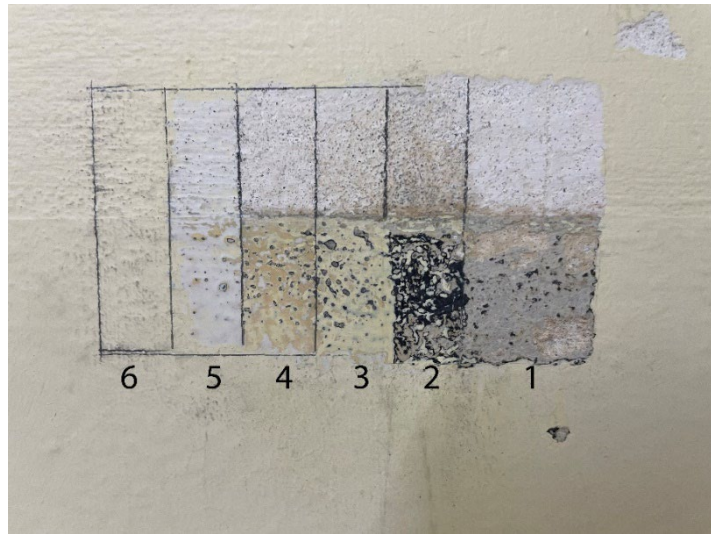

Fig. 32. Oprindeligt var undervæggene i køkkenerne malet med lysegrå linoliemaling og overvæggene var strøget med hvid limfarve.

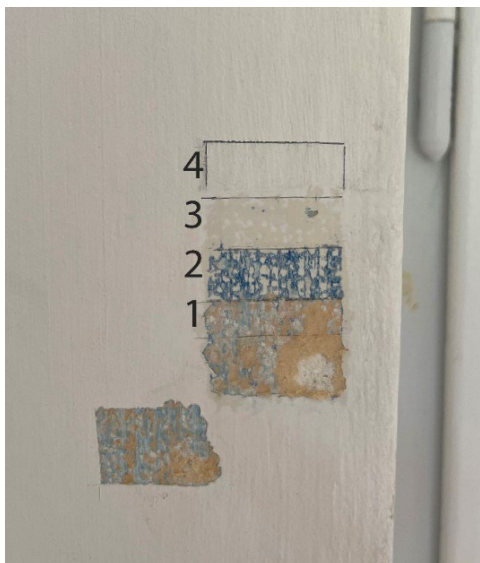

Fig. 33. Historiske farvesætninger af væg i soveværelse 1. sal, Granholmen 26.

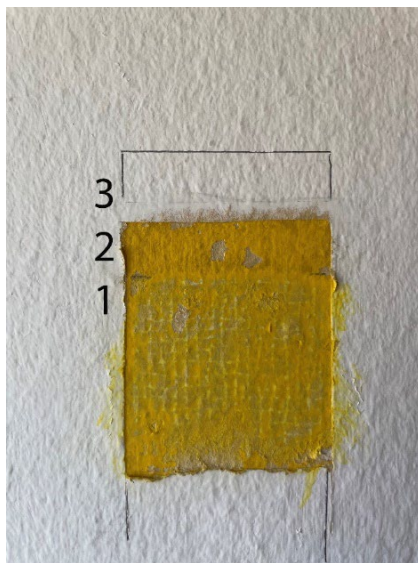

Fig. 34. Historiske farvesætninger af væg i kammer 1. sal, Granholmen 26. Væggene på 1. sal var oprindeligt tapetseret med et af tidens afdæmpede småmønstrede tapeter. Den efterfølgende gule plastmaling kunne ikke renses helt af uden at ødelægge tapetet.

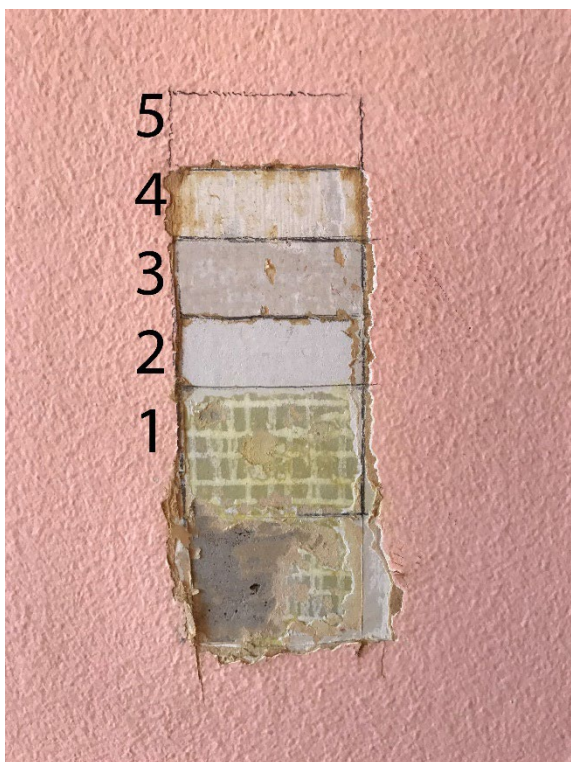

Fig. 35. Tapet fra ca. 1958-60 afdækket i Øbrohus Jagtvej i 2020. Tapetet svarer til tapetet på 1. sal Granholmen 26, fig. 34.

Fig. 36. Rester af oprindeligt tapet trapperum 1. sal, Parcelvej 28A.

Fig. 37 Ældre tapet i kammer 1. sal, Parcelvej 28A.

Fig. 38. Kronologisk rækkefølge af tapeter i kammer, parcelvej 28A. Efter tapetlagene er der udelukkende blevet malet med plastmaling.

Anbefalinger ved kommende malermæssige istandsættelser og vedligehold

Eksteriør

Samtlige vinduer stueetage: Hvid NCS S 1005-Y20R. Linoliemaling. En blanding af titanhvidt, blyhvidt og zinkhvidt tonet med sort og okker. Blyhvidt kan undlades.

Hoveddør (inklusive skoddedør) og altandør i stueetage: Hvid NCS S 1005-Y20R
Linoliemaling. En blanding af titanhvidt, blyhvidt og zinkhvidt tonet med sort og okker. Blyhvidt kan undlades.

Vinduesrammer og skodder 1. sal: Grøn NCS S 6030-G30Y. Linoliemaling. Kromoxidgrønt.
Alt konstruktionstræ omkring 1. sals vinduesrammer samt lodposten mellem vinduesrammerne males med en dækkende brun NCS S 8505-Y50R. Brændt umbra.

Bryggersdør og vinduesskodder i gavlvindue: Grøn NCS S 6030-G30Y. Linoliemaling.
Kromoxidgrønt.

Udhus, udhængsbrædder samt træbeklædning på 1. sal: Transparent brun oliebaseret uden-
dørs træbeskyttelse tilsat brændt umbra eller heldækkende udendørs linoliemaling. NCS S
8505-Y50R. Brændt umbra.

Sokkel: Heldækkende umbrabrun NCS S 8505-Y50R. Linoliemaling. Brændt umbra.

Interiør

Vinduer og vindueskarme i samtlige rum: Hvid NCS S 1005-Y20R. Linoliemaling med en
slutstrygning i lakfarve glans 40-50. En blanding af titanhvidt, blyhvidt og zinkhvidt tonet med
sort og okker. Blyhvidt kan undlades.

Balustre i trapperum: Hvid NCS S 1005-Y20R. Linoliemaling med en slutstrygning i lak-
farve glans 40-50. En blanding af titanhvidt, blyhvidt og zinkhvidt tonet med sort og okker.
Blyhvidt kan undlades.

**Døre (inklusive havedør og hoveddør), dørkarme, indfatninger og fodlister i samtlige
rum:** Lysegrå NCS S 1502-Y. Linoliemaling med en slutstrygning i lakfarve glans 40-50. En
blanding af titanhvidt, blyhvidt og zinkhvidt tonet med sort og okker. Blyhvidt kan undlades.

Håndfang, træbeklædning og skabslåger i trapperum samt skab i soveværelse 1. sal:
Lysegrå NCS S 1502-Y. Linoliemaling med en slutstrygning i lakfarve glans 40-50. En blan-
ding af titanhvidt, blyhvidt og zinkhvidt tonet med sort og okker. Blyhvidt kan undlades.

Generelt om maleteknik

Alt malerarbejde på både indendørs og udendørs træværk stryges på med pensler. På samme
vis anvender man pensler og ikke rulle, hvis man linolier under væggene, limfarver eller
kalker over væggene i køkken og bryggers. Malerullen var endnu ikke almindelig udbredt i be-
gyndelsen af 1950'erne.

Malingstyper og leverandører

Alle fundne træværksmalinger er i eksteriøret rene linoliemalinger, mens der i interiøret på alt træværk er fundet lakfarve som det afsluttende strygelag. Traditionel lakfarve, dvs. linolie-maling tilsat naturlige lakker, fremstilles ikke som helfabrikata i 2023. Der findes danske producenter af linoliemaling, der også fremstiller traditionel alkydharpiksholdig lak, der også kan bestilles/købes iblandet linolierrevne tørpigmenter og anvendes til slutstrygning. Ved anvendelse af alkydbaseret lakfarve er det både muligt at bygge malerbehandlingen op med en traditionellinoliemaling som bundfarve, eller man kan vælge en alkydbaseret maling tilsat fyldstoffer til bundfarven.

Leverandører og producenter af traditionelle linoliemalinger i Danmark er f.eks.: *Skovgaard & Frydensberg, Linolie og Pigment* og *Linolie 1-2-3*.

Linolie og Pigment producerer den omtalte alkydlak (betegnes af producenten retrolak), der revet med pigmenter vil kunne bruges til slutstrygningen af interiørernes træværk. Denne fås i halvblank og høj glans, der henholdsvis ligger omkring glans 40 og glans 85. Til slutstrygningen af træværket i Parcelgårdens interiører anbefales den halvblanke variant omkring glans 40. Alternativt kan man til interiøret vælge en moderne vandbaseret træværksmaling, med samme gode sammenflydningsegenskaber og glans, som en traditionel alkydemalje. F.eks. en PU-forstærket akrylmaling til indendørs træværk.

Solignum træbeskyttelse halvtransparent og heldækkende til udendørs træværk produceres ikke længere i brune nuancer. Derfor anbefales det til eksteriørets brunmalede træværk, der allerede er behandlet med en heldækkende træværksmaling, at vedligeholde med en heldækkende traditionel linoliemaling til udendørstræværk. Dette kræver trods linoliemalingens meget gode vedhæftningsegenskaber, muligvis en afrensning af nyere tids bemalinger? En heldækkende linoliemaling til udendørs træværk kan fås tonet efter NCS-systemet i den anbefalede, brændte umbrabrune farvenuance.

Til træværk, som f.eks. udhængsbrædder, der på nuværende tidspunkt fortsat er malet med en halvtransparent brun træbeskyttelse, anbefales det af æstetiske årsager at holde fast i en halvtransparent overfladebehandling. Hos *Linolie 1-2-3* kan der købes en halvtransparent linoliebaseret træbeskyttelse til udendørs brug, der kan tones i den anviste brune farvetone. Muligvis er det tilstrækkeligt at behandle disse overflader med en upigmenteret linolieferniss tilsat fungicid. Herved vil man over tid ved gentagende behandlinger undgå en dækkende effekt.

Fig. 39. Den oprindelige farvesætning af eksteriørets træværk.
Brun: NCS S 8505-Y50R. Grøn: NCS S 6030-G30Y. Varm tonet hvid: NCS S 1005-Y20R.

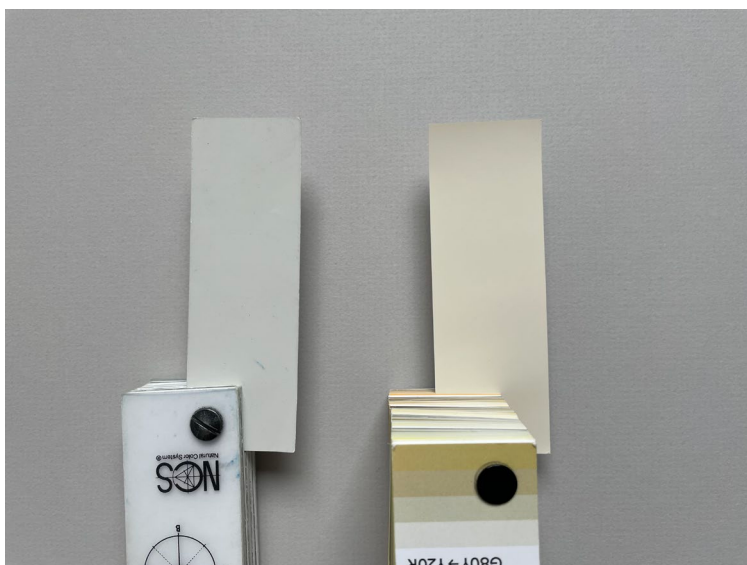

Fig. 40. Den oprindelige farvesætning af interiørets træværk.
Varm tonet hvid: NCS S 1005-Y20R. Grålig hvid: NCS S 1502-Y.

Line Fogh Bregnhøj
Line Fogh Bregnhøj
Konservator

Johanne Bornemann Mogensen
Johanne Bornemann Mogensen
Konservator